

Dr. Fleischer Tamás – Dr. Pomázi István – Dr. Tombácz Endre

Van-e orvosság a környezeti válságra a volt szocialista országokban?

I. Kiindulási tézisek

1. A kelet-európai, volt szocialista országok jelenlegi helyzete olyan, amelyet a történelem még nem produkált. Kísérleti kísérletünk, sajnos, egyedülálló jelenség, így a fejlett világ felhalmozott tapasztalatait csak korlátozottan használhatók számunkra.

2. Az előző pont egyenes következményeként a fejlett ipari országok fejlődési pályáit jellemző fogalmak (pl. posztindusztriális, indusztriális piac, tulajdon) ránk nem használhatók teljesen azonos értelemben. Eleve a megértés nagyon nehéz minden szférában, hiszen tudomásul kell venni, hogy pl. mi is beszélünk piacgazdaságról, de aki ismeri a magyar gazdasági viszonyokat, az tudja, hogy ez nálunk egész más takar.

3. A piacgazdaságokban az állam környezetvédelmi szerepének egésze feltétlenül pozitív. Ezzel szemben mi megtanultuk, hogy az állam szerepének keményen korlátokat kell szabni. A szocialista rendszerben az állam első-

sorban a közvetlen termelésbe avatkozott bele, és nem volt módja az állam valódi feladataival, az infrastruktúra fejlesztésével vagy a környezet megjavításával foglalkozni. Sőt, az általa birtokolt és irányított gazdálkodó szervezetek lesznek a környezet legfőbb szennyezői.

4. A fogalmak különbsége miatt nagyon nehéz megfogalmaznunk, hogy ebből a helyzetből milyen piacgazdaság irányába lehet és vagyunk képesek kitérni. Ismerve a jelenleg is működő piacgazdaságok hiányosságait is, pl. a környezetvédelem területén, szeretnénk ezekből minél többet elkerülni. Kérdés, hogy ez mennyire lehetséges. Ennek a konferenciának az egyik legnagyobb eredménye az lehet, hogy kapaszkodókat és tanácsokat adjon a csapadék elkerülésére.

5. A közös kiindulási pontunk, hogy mindkét rendszerben, bár eltérő intenzitással és tudatossággal, a gazdaság olyan gerjesztett állapotban van, amely mértéktelenül fogyasztja a nyersanyagokat, az energiát és általában a gazdaság környezetét. Mindkét rendszerben a védekezést olyan szabályozási

rendszer jellemzi, amely mozaikszerűen és általában a gazdasági rendszeren belül idegen testként próbálja korlátozni a nemkívánatos hatásokat. A fejlett ipari országok gyakorlatában már megvannak a csirái egy átfogó s a gazdaságba és a társadalomba beágyazott szabályozási rendszernek. Számunkra, akiket még az ipari társadalom kategória sem jellemez jól, nagy kérdés, hogy mekkora és milyen ugrás tehető ebbe az irányba, miközben, ha lehet, mi még jobban elhasználtuk a környezetünket, mint a fejlett országok.

A továbbiakban a bemutatott téziseket kívánjuk alátámasztani.

II. A környezet állapota Magyarországon

A kelet- és közép-európai országokban, köztük Magyarországon is, a gazdasági-társadalmi válság mellett súlyos környezeti problémákkal, válságjelenségekkel is szembe kell nézni. Magyarország a 20 milliárd dolláros adósság felhalmozásán kívül legalább ekkora

nagyságrendű adósságot halmozott fel a környezettel és az emberi egészséggel szemben.

A környezeti válság legáltalánosabb jelei az összes környezeti elem degradálásában megfigyelhetők. Az ország területének 11%-án szennyezett a levegő, itt él a lakosság 44 %-a. A legalacsonyabb becslések szerint is a légszennyezésből származó károk meghaladják évente a 15 milliárd Ft-ot. A közegészségügyi fölmérések alapján az 1975-1984 közötti időszakban az asztma és a hörghurutos megbetegedések száma folyamatosan nő a 7-17 éves gyerekek körében. A szennyezett levegőjű ipari térségekben és a főváros egyes területein a gyermekekre jellemző káros elváltozások előfordulása a kontrollterületeken vizsgált értékek négyesere. Az ipari jellegű légszennyezésekkel leginkább sújtott térségekben – a Sajó-völgyben, a Tatai-medencében, a közép-dunántúli iparvidéken – fekvő települések levegője nagyon szennyezett. Nagyvárosainkban és a fő közlekedési útvonalak mentén elhelyezkedő településeken a levegő minősége sokszor kritikus értékeket ér el. Ennek okai elsősorban az elavult gépkocsifleet (9-10 éves átlagéletkor), a kétütemű gépkocsik magas arányára, a magas kén- és ólomtartalmú üzemanyagok használatára és a településstervezési hibákra vezethetők vissza.

Súlyos probléma a *talajvizek* általános elszennyezése, amelyért elsősorban a mezőgazdaságban helytelenül alkalmazott műtrágya- és növényvédőszer, másodsorban a kommunális és ipari szennyvizek nem kielégítő tisztítása a felelős.

A vízügyi ágazat extenzív módon fejlesztette a kommunális vízellátást, ezzel azonban nem tartott lépést a csatornázás és a szennyvíztisztítás fejlesztési üteme. Magyarországon mintegy 1000 település vize elsősorban nitráttal és arzénal szennyezett. Ezek jelentős hányada elmaradott, aprófalvas térségekben található, ahol az erőteljes elvándorláshoz az egészséges ivóvíz hiánya is hozzájárult.

Az erőltetett szén- és bauxitbányászat vízemelése egyes térségekben a karsztvízháztartás súlyos egyensúlybomlásához vezetett, amely veszélyezteti a gyógy-idegenforgalmat és az ivóvízkészletet. Az ország legfontosabb természeti erőforrásának, a *termőföld-*

Bauxitbánya (MTI FOTÓ)

nek a degradációja is jelentős volt a helytelen agrotechnika és a termőhelyi adottságokat figyelmen kívül hagyó termelés következtében. A víz- és szélérózió mellett számottevő gondot jelent a talajok savanyodása és szikesedése, amely a helytelen műtrágyahasználatra és a szakszerűtlenül végrehajtott meliorációra vezethető vissza.

A Magyarországon keletkező *hulladékok* mennyisége a termelés nyersanyag-igényessége miatt nemzetközi összehasonlításban nagyon magas, míg az újrahasznosítás aránya alacsony. A kommunális jellegű szilárd hulladékok mennyisége is folyamatosan nő, ezzel szemben az országban található szeméttlerakók 96%-a nem felel meg a környezetvédelmi és közegészségügyi előírásoknak.

Az általánosan jellemzett környezeti problémák *regionálisan* tekintve *válságócokban* jelentkeznek. A szén- és ércbányák közelébe települt hagyományos nehéziparral magyarázható az ipar jelentős koncentrációja a Magyar Középhegység vonalát követő északkelet és délnyugat irányú tengely mentén. Az ebben a sávban található ipari agglomerációk globális válsághelyzetbe kerültek, ahol együtt van jelen a nehézipari ágazatok (szénbányászat, kohászat) depressziója, a munkanélküliség és a környezeti elemek romlása. Az említett tengelyen kívül fekvő Pécs és környéke (Dél-Magyarország) hasonló válságtüneteket mutat.

A települési és gazdasági térszerkezet másik meghatározó eleme a Duna vonala, amely az utolsó fél évszázad iparosításának és környezetszennye-

zésének nyomait viseli: cementgyártás (Lábatlan, Vác), timföldgyártás (Mosonmagyaróvár, Almásfüzitő), kőolajfinomítás (Százhalombatta), vas- és acélkohászat (Dunaújváros), atomerőmű (Paks). Ezenkívül e folyó a befogadója az intenzív mezőgazdaság és a Duna menti népességtömörülések (agglomerációk) hulladékainak és szennyezéseinek.

A főváros, Budapest helyzete elsősorban a közlekedés okozta légszennyezés miatt kritikus, de fokozódó gondot okoz a kommunális hulladékok elhelyezésének és ártalmatlanításának megoldatlansága. A levegő minőségét tekintve a fővároson belül is jelentős eltérések mutatkoznak az elviselhetetlen levegőjű belvárosi és az exkluzív, hegyvidéki területek között. A forgalmas főútvonalak környékén élő gyermekek körében testi és szellemi lemaradás tapasztalható a tisztább levegőjű kerületekben élő társaikhoz képest.

III. A környezeti válság általános okai

Általánosságban megállapítható, hogy a Kelet-Európában kialakult gazdasági, társadalmi és ökológiai válság alapvetően rendszerfüggő, és az irányított gazdaság – paternalista társadalom dichotómiáján alapul:

A mindent átítató sztálini-poszt-sztálini ideológiát egyfajta „környezeti nihilizmus” jellemezte. Ez egyrészt az embernek a természet fölötti korlátlan hatalmának deklarálásában, másrészt a technokrata szemléletmód kizárólagosságában öltött testet. Ebből következően a kialakult gazdasági-termelési rendszereket a természet kizsákmányolásán alapuló, megalomániás, nyersanyag- és energiafaló szerkezetek preferálása jellemezte.

A társadalom síkján az emberi tényező retorikus jelentőségére hivatkozva mindent megtettek a civil szféra rendszert zavaró megnyilvánulásainak elfojtására.

A szűken vett gazdasági-technokrata megközelítés egy olyan társadalmi légkörbe és magatartásformába ágyazódik be, amely az előbb említett folyamatok konzerválódását segíti elő.

Íde sorolható az a fogyasztói attitűd is, amely egy korábbi nyugati modell

követése. A hatalmát veszítő régi elit fennmaradását meghosszabbítandó, a fogyasztás nyugati hitelekkel történő szubvencionálásával nagymértékben hozzájárult e modell minőségileg silányabb, egyben környezetpusztítóbb változatának meghonosítására. Ráadásul ez a hatalmi elit a közöset, a tulajdonjogilag megfoghatatlant élte föl, még korlátozatlanabb és felelőtlenebb módon merítve ki a jövő generációk fejlődési forrásait.

IV. A „Nyugat” és „Kelet” közötti leglényegesebb különbségek a környezetvédelem szempontjából

1. A tulajdonviszonyok következményei

A tulajdonviszonyok kérdése az a kiindulási pont, amely meghatározta a környezeti problémák kezelését. Az állami tulajdon dominanciája a következő skizofrén állapotot hozta létre: Az állam egyszerre volt szennyező vállalatok tulajdonosa és egyszerre az ezen vállalatok ellen föllépő hatóság. Jellemző példa, hogy az állami pénzből és központi utasításra létesített beruházások gyakran megfelelő szennyvíztisztító nélkül valósultak meg, majd ugyanez az állam megbírságot a már működő vállalatot. A „szennyező fizess” elv így tudott a szocialista gyakorlatban a visszájára fordulni.

2. Torz gazdasági szerkezet

Az ország gazdaságának struktúrája nem felel meg sem a természeti adottságoknak, sem az ország termelési hagyományainak. Olyan fokú a torzulás, amelyet a piacgazdaság eleve nem tűrt volna meg.

A természeti adottságok semmibevétele legnyilvánvalóbban az ötvenes évek mezőgazdaságának gumipitypang- és narancstermesztésében nyilvánult meg, de végeredményben a szocialista időszak egészére jellemző. Ideológiai gyökerei a természet legyőzésének XIX. századi mítoszában találhatók. A kommunista ideológia és gazdasági elmélet

a természeti erőforrásokat nem vagy csak nagyon korlátozottan tekintette értékeknek.

Az ideológia másik szemléleti problémája az ipar és ezen belül is a nehézipar fetiszizálása. Az ideológián alapuló gazdaság csak egy fölülről irányított állami tulajdonra épülő rendszerben lehet működőképes.

3. A technológiai színvonal elmaradott és konzervált volta

A technológiai színvonal alakulása olyan volt, amely egy piaci rendszerben elképzelhetetlen. Az anyaggal, energiával, környezettel, emberrel pazarlóan bányászott technológiák alkalmazása a szovjet gyakorlat másolásának eredménye. Ez – mint az eredményekből látni lehet – egy nagy, természeti kincsekben gazdag ország számára is csődöt jelent, de a kis Magyarország számára egyenesen öngyilkosság. A politikai szinten szervezett KGST-integráció a kialakult alacsony vagy közepes színvonalat hosszú időre konzerválta.

4. Szándékosan gyönges szabályozás

A Magyarországon alkalmazott környezetvédelmi szabályozás nem volt képes azokat a konfliktusokat megoldani, amelyek gyökerei a tulajdonviszonyok okozta ellentmondásokban és a csak látszattmegoldásokra törekvő irányvonalakban voltak. Jellemző példa a bírságolási rendszer, amely olyan határértékeket használ, amelyek túllépését egyszerre eltűri és bünteti. E gondolkodás kötődik a társadalmat egy állandó bűnösségi konfliktushelyzetben tartó politikához, amely betarthatatlan szabályokat alkotott, majd elnézte e szabályok be nem tartását, ezen keresztül tartva kordában a polgárokat, vállalatokat, vezetőket.

5. Maradékkelvű finanszírozás

A környezetvédelem mint „ágazat” az infrastrukturális ágazatokhoz hasonlóan soha nem kapta meg azokat az erőforrásokat, amelyekre szüksége lett volna. A finanszírozás eme jellegzetességét a gazdaságosság egyáltalán nem befolyásolta, például a telefonhálózatnak a világtárlag alatti színvona-

la sokkal nagyobb veszteségeket okoz középtávon Magyarországnak, mint amibe a megoldás kerülne. Az oka az, hogy a kedvezőtlen helyzetben lévő környezetvédelmi és infrastrukturális ágazatok az erőforrásként folyó alkuiban nem jelentettek soha akkora erőt, amely ellensúlyozni tudta volna a termelő lobbik és az ideológiai megközelítés erejét.

6. Szándékosan gyönges szervezeti rendszer

A szervezeti rendszer kialakításánál a törekvés az volt, hogy a létrejövő környezetvédelmi apparátus minél kevesebb veszélyt jelentsen a rendszer működése szempontjából. Ezt egyrészt a hatáskör és a tényleges hatalom megfelelően szűk kialakításával, másrészt a környezetvédelmi szervek és a lakossági mozgalmak együttműködésének lehetetlenítésével el lehetett érni. A környezetvédelmi tevékenység nagyon sok esetben oppozíciót jelent, és éppen ez volt az, amelyet legkevésbé tűrt a szocialista vezetés gondolkodásmódja, így lett a nem állami környezetvédelemből automatikusan ellenzéki magatartás a hatalom birtokosainak szemében.

7. A tájékoztatás hiánya

A környezeti problémák kiéleződéséidején kialakult a probléma kezelésének egy igen sajátos módja. Amiről nem tudnak az emberek, vagy amit nem lehet kellő tudományossággal és mérésekkel bizonyíthatóvá tenni, az nincs is, vagy veszélytelen. A megoldás a mérőhálózatot gyerekcipőben tartani, a mérések eredményeit titkossá tenni, és amit lehet, még a helyi döntéshozók elől is eltitkolni, nehogy „megzavarja” őket a döntésekben.

8. A lakosság helyzete

A természeti környezet mellett a lakosság a szennyezés legnagyobb hatásviselője. A szocialista berendezkedés idején természetesen mindent megtettek azért, hogy a hatásfolyamatok a lakosság számára ne legyenek ismertté váljanak, de ha ismertté is váltak, vajon mit tehetett a lakosság a káros hatások ellen? Két lehetséges módja lett volna a védekezésnek: vagy a tiltakozás, vagy a szennyezett területről való elköltözés.

A szocialista polgár számára azonban kevés kivétellel egyik sem adatott meg. Tiltakozni nem lehetett az ellenzéki szegénység nélkül, sőt, sok esetben az érintettek a települést uraló és szennyező nagyüzem dolgozóiként még kiszolgáltatottabbak voltak. A hazai lakáskörülmények és más életszínvonal-alakító tényezők nem engedték meg a polgár számára a szabad költözködést, így a menekülés útja is elzáródott.

Egy példa a különbségek okozta problémákra

A francia vízminőség-védelem gazdasági és szervezeti szabályozása számunkra nagyon szimpatikus megoldás. Jogi szempontból ez a módszer már holnap bevezethető lenne. De: a problémák olyan súlyosak – és a vállalatok olyan szegények –, hogy megoldásukra nagyon magas díjakat kellene beszedni, és a támogatási rendszer ellenére sem biztos, hogy a vállalatok képesek lennének környezetvédelmi beruházásokra.

- A privatizáció hosszú időt fog igénybe venni, és amíg az állami tulajdon dominál, a francia típusú „vízügyi parlamentek” működés-képtelenek lennének.
- Nincs igazi konkurencia, a vállalatoknak nem kell félniük attól, hogy környezetvédelmi problémák nyilvánosságra kerülése miatt kiszorulnak a piacról.
- A lakosság túladóztatott, újabb díjtétel beszedése szinte lehetetlen.

A problémákat lehetne még sorolni. Ezzel nem azt kívánjuk mondani, hogy a példában említett módszer egyáltalán nem bevezethető, hanem azt, hogy nagyon körültekintően kell a tapasztalatokat felhasználni, mert egy-egy meg gondolatlan lépés több kárt okozhat a már túlterhelt „üvegházban”, mint hasznot.

Fleischer Tamás közgazdász, az Ister Alapítvány alelnöke
 Pomázi István geográfus, KTM
 Tombác Endre közgazdász, Környezetgazdálkodási Intézet

A tanulmány a „Rencontre Internationale de Nantes sur L'environnement France-Europe de L'Est: Etat, Marche et Societe Civile” c. konferenciára készült, amelyet Nantes-ban 1991. február 6-8. között tartottak.

V. Mik a teendők a környezetvédelemben az elkövetkező években?

1. A környezetvédelem jogrendszerének átalakítása

a) Az új környezetvédelmi törvény megalkotása (az 1976. évi, az emberi környezet védelméről szóló törvény teljesen elavult), amely rögzíti az állam, a piac és a civil társadalom közötti feladat- és tehervállalást a környezeti problémák kezelésében. Az új törvény várhatóan 1991-ben kerül a parlament elé.*

b) A gazdasági jogalkotási rendszerbe szerves elemként kell integrálni a környezeti szempontokat (privatizációs törvény, földtörvény, koncessziós törvény stb.). Az eddigi túl gyors törvénykezés tapasztalatai azt mutatják, hogy a környezeti érdekek a legtöbb esetben nem épülnek bele megfelelően a különböző gazdasági törvényekbe (pl. ártörvény, versenytörvény).

c) A növekvő privatizációs folyamat, a külföldi tőkebevonás és a vegyes vállalatok tömeges alapítása elengedhetetlenné teszi a környezetvédelmi átvilágítás és a környezeti hatásvizsgálat intézményének sürgős bevezetését (a KHV-ről szóló kormányrendelet elfogadásra vár).

d) Az előbbiekhöz is kapcsolódva a civil társadalom közvetlen részvételének elősegítésére meg kell teremteni a környezet állapotával kapcsolatos információkhoz való szabad hozzájutást.

2. A környezetvédelem gazdasági eszköztárának átalakítása

a) A környezeti elemek és természeti erőforrások ésszerű fölhasználását célzó gazdasági szabályozórendszer megteremtése.

b) A direkt, szankcionáló típusú eszközrendszer működtetésének ártérkelése. Az OECD-tagországok tapasztalatai alapján a „szennyező fizet” elv figyelembe vételével a piaci gazdasági ösztönzők alkalmazása. Ehhez szükséges egy olyan konzisztens adó-, ár-, hitel- és vámpolitika kidolgozása,

amely a környezeti érdeket pozitívan képviselő gazdálkodókat preferálja, a negatív attitűdöt pedig diszpreferálja.

c) A készülő államháztartási törvénynek tisztázni kell a környezetvédelem különböző szereplőinek (állam, piac, civil társadalom) világos feladat- és tehervállalását. Ehhez kapcsolódóan ki kell dolgozni a nemzeti környezeti elszámolás új rendjét, amely makrogazdaságilag veszi figyelembe a környezeti károkat és az azok felszámolásához, illetve megelőzéséhez szükséges társadalmi költségeket.

3. Gazdasági szerkezetátalakítás és a Nyugat segítsége

a) A célzott környezetvédelmi beruházások támogatása mellett a legfőbb követelmény, hogy az egész magyar gazdasági szerkezetátalakítás környezetkímélő módon menjen végbe.

b) Kölcsönös garanciákat kell teremteni arra, hogy a gazdaság átalakításába bevont nyugati tőke és technológia ne járjon együtt a szennyező ágazatok ide telepítésével és a szennyező technológiák transzferjével.

c) A nyugati környezetvédelmi segítyek a fölajánlások és az igények között lévő nagyságrendi különbségek következtében csak gesztusértékűek lehetnek, de nem is céljuk a súlyos környezeti válság fölszámolása. A direkt környezetvédelmi célú hitelek fölvétele a hatalmas adósságállomány menedzselése miatt kérdéses. A nyugati tőke racionális hasznosítása egyrészt a környezettel harmonikus szerkezetátalakítás (alacsonyabb energia- és anyagfelhasználás, modern környezetkímélő technológiák), másrészt a környezetvédelmi háttérpar közös (joint venture) megteremtése révén érhető el.

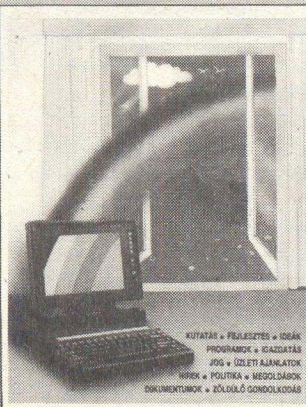
* Az Országgyűlés márciusban elkészült 1991-es törvénykezési tervében már nem szerepel. – szerk.

KÖRNYEZET ÉS FEJLŐDÉS

TÁJÉKOZTATÓ – TANÁCSADÓ SZEMLE

A TARTALOMBÓL:

- Hazánk környezeti állapota
- Erdőforrás-igényese-e a környezetvédelem
- A kertosság és a környezetvédelem
- Környezeti nevelés - övönöknek
- Oktalan agrokémia
- Trágyalé a savasodó ellen
- Környezet-szennyezés csökkentése a közutakon
- A harmadik világ és az üvegház-hatás

KUTATÁS • FELMÉRÉS • IDEGÉN
PROBLÉMÁK • SZAKTANÁCSADÁS
JOG • ÜZLETI AJÁNLATOK
MUNKÁK • POLITIKA • MEGOLDÁSOK
DOKUMENTUMOK • KÖLTSÉGSZABÁLYKÖZÖS

'91/MÁRCIUS

**KÖRNYEZET
ÉS FEJLŐDÉS**
tájékoztató -
tanácsadó szemle
környezetvédelemmel
foglalkozó
szakemberek számára

Főszerkesztő
Persányi Miklós

Szerkesztők
Lányi Gábor
(főszerk. h.)

Konok István
(nemzetközi sajtó)

Olasószerkesztő
Gulyás Mihály

Tervezőszerkesztő
Farkas József

Kiadványmenedzser
Klein Péter

Kiadja és terjeszti
a Magyar Távirati Iroda
Kiadója.

Felelős kiadó:
Wertheimer Andor
igazgató.

Készült az MTI Nyomdában,
ECONOPRINT - újrahasznosított
környezetbarát papírra • 90.0538
ISSN 0865-8463

TUDOMÁNYOS VÉDNÖKÖK:

ENYEDI GYÖRGY
akadémikus, geográfus

GÁNTI TIBOR
elméleti biológus
HRONSZKY IMRE

filozófus
KERTAI PÁL
orvos, higiénikus

KINDLER JÓZSEF
döntéskutató
KILÉNYI GÉZA

államjogász
KOVÁCS GÉZA
jövőkutató

LACKÓ LÁSZLÓ
geográfus, területi tervező

LÁNG ISTVÁN
akadémikus, agrokémikus

MARX GYÖRGY
akadémikus, atomfizikus
PAPP SÁNDOR

vegyészmérnök
STEFANOVITS PÁL
akadémikus, agrokémikus

SIMAI MIHÁLY
akadémikus, közgazdász
TAMÁS PÁL

szociológus
VIDA GÁBOR
akadémikus, biológus

ZELNIK JÓZSEF
kultúrantropológus

TANÁCSADÓ SZERKESZTŐK:

BALOGH ISTVÁN
(oxigén)

BÁNDI GYULA
(jogelmélet, közigazgatás)
BALTHAZÁR ZSOLT

(technológia)
BULLA MIKLÓS
(környezetelemzés)

DOBOLYI ELEMÉR
(vízminőség-védelem)
ERDEY GYÖRGY

(hatósági kérdések, jogi esetek)
ILLÉS ZOLTÁN
(mozgalmak)

LOVRETITY ZSIGMOND
(vízgazdálkodás, oktatás)
TÓTHNÉ MOHÁCSY
GABRIELLA (mezőgazdaság)
POMEZANSKI GYÖRGY

(találmányok)
SZÉCHY ÁGNES
(állatvédelem)

SZLÁVIK JÁNOS
(környezet-gazdaságtan)
TIBIÁSSY BÉLÁNÉ

(ipar)
ZÁKONYI JÁNOS
(nemzetközi együttműködés)

Készült az MTI Külföldi Sajtószolgálat szerkesztőségének gondozásában.
A szerkesztőség vezetője: **BUGA ISTVÁN** • A szerkesztőség címe:
1426 Budapest, Pf. 3., ill. 1077 Budapest, Wesselényi u. 57.

Felvilágosítás kérhető:

telefonon 175-6722/1615, faxon: 119-8297, telexen: 22-4371

A K&F havonként megjelenő kiadvány. Előfizetési díj egy évre oktatási intézményeknek, közkönyvtáraknak, magánszemélyeknek 2340 Ft, vállalatoknak, intézményeknek, más jogi személyeknek 3120 Ft.

Előfizethető az MTI Kiadónál, 1426 Budapest, Pf. 3. A cégszerű megrendelésre a kiadó folyamatosan szállítja a lapot és félévenként számlát küld.

A K&F számonként – postai szállítással is – kapható az AQUA könyvesboltban, 1054 Bp. Alkotmány u. 31.

A szerkesztőség szívesen fogad közlésre ajánlott dokumentumokat, híreket, közleményeket. Visszaküldésükért és megjelentetésükért felelősséget nem vállal. A megjelentetett dokumentumok nem szükségképpen esnek egybe véleményével.

A K&F környezetvédelmi eredményekről, tevékenységről, szolgáltatásokról, termékekről, környezetkímélő technológiákról, illetve ezek keresletéről szóló hirdetések közlését vállalja. Kívánságra a hirdetést a kiadó szakemberei elkészítik.

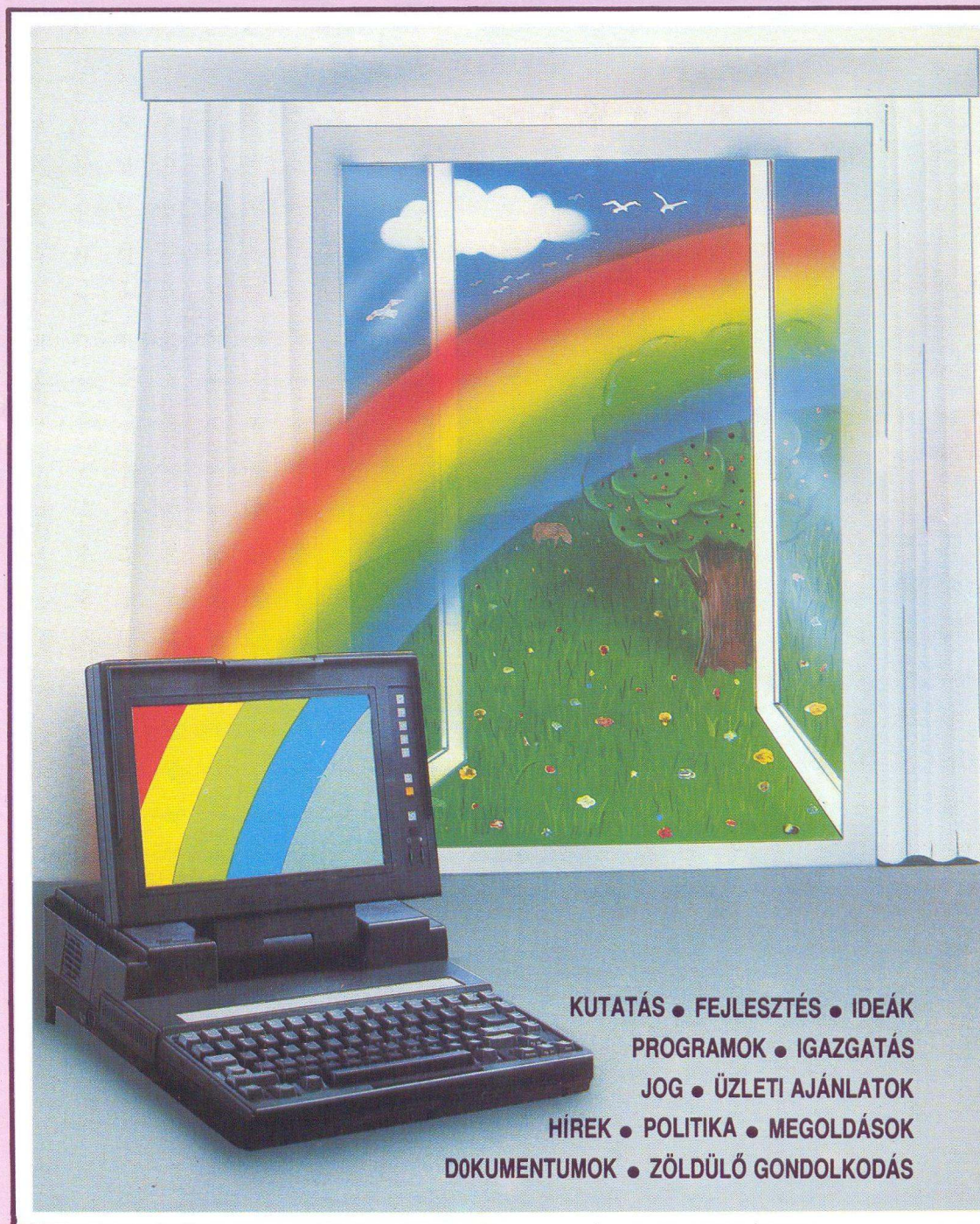
Információ: a 175-9737, 175-6722/1618, 1619, 1620 telefonokon.

KÖRNYEZET ÉS FEJLŐDÉS

TÁJÉKOZTATÓ – TANÁCSADÓ SZEMLE

A TARTALOMBÓL:

- Hazánk környezeti állapota
- Erőforrás-igényes-e a környezetvédelem
- A katonaság és a környezetvédelem
- Környezeti nevelés – óvónőknek
- Oktalan agrokémia
- Trágyalé a savaseső ellen
- Környezet-szennyezés csökkentése a közutakon
- A harmadik világ és az üvegház-hatás

KUTATÁS • FEJLESZTÉS • IDEÁK
PROGRAMOK • IGAZGATÁS
JOG • ÜZLETI AJÁNLATOK
HÍREK • POLITIKA • MEGOLDÁSOK
DOKUMENTUMOK • ZÖLDÜLŐ GONDOLKODÁS

'91/MÁRCIUS